

Lambert Schoenmaekers

projectleider RivierPark Maasvallei, Regionaal Landschap Kempen en Maasvallei vzw

Mentale innovatie is belangrijker dan een instrumentarium

Kan er een einde gemaakt worden aan de consumptie van open ruimte?

Jazeker, op basis van een rationeel opgebouwd beleid is dat mogelijk. Wat ontbreekt zijn niet zozeer de juiste instrumenten, maar wel de moed om een assertief beleid ten behoeve van de open ruimte te voeren.

Als het op ruimtelijk beleid aankomt, zwichten onze Vlaamse regeringen al decennia voor het belang van economisch dominante krachten, ongeschreven conventies en ook – weliswaar iets minder dan 20 jaar geleden – het individueel belang van kiezers. Langetermijnvisies worden bovendien vaak ingehaald door kortetermijnkeuzes.

Ons ruimtelijk beleid is een voorbeeld van het democratisch deficit. Meer nog dan passende en innoverende instrumenten, die niet eens zo ingewikkeld hoeven te zijn, hebben we nood aan een mentale innovatie. Een mentaliteit die het mogelijk maakt dat beleidsmensen doen waarvoor ze verkozen zijn: zorgdragen en opkomen voor de steeds schaarser wordende gemeenschappelijke goederen. En dan liefst met een langetermijnvisie.

Nu, aan visies heeft het nooit ontbroken. Ze

werden door de overheid zelfs omgezet in plannen en wetten, maar vervolgens slechts gedeeltelijk uitgevoerd en niet zelden met behulp van diezelfde overheid de gracht ingereden. Ga maar eens na hoe onze compromiscultuur ervoor zorgde dat de opeenvolgende Vlaamse regeringen selectief omgingen met de krachtlijnen en bindende bepalingen van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. De economische krachtsverhoudingen determineren nog steeds de dagelijkse praktijk. 'Zwakke' functies, zoals open ruimte, natuurwaarden, milieukwaliteit en erfgoedwaarden, hoe strategisch ze ook zijn voor onze samenleving, moeten nog te vaak wijken voor economisch en financieel gedreven functies zoals infrastructuur en bebouwing voor wonen en werken. De veelvuldig gepredikte duurzame ontwikkeling ziet er wel anders uit. Wat heb je aan nieuwe instrumenten, als de bereidheid en het leiderschap ontbreken om deze ook effectief in te zetten? Het streven naar een synergie of win-win tussen de voornaamste maatschappelijke belangen, die we kunnen vatten onder het motto '*planet, profit*

and people', dát is de uitdaging. Dat vergt wel een constante ambitie om het niveau van het compromis te overstijgen.

Tussen de aanpak van beleidsmakers en wat er leeft bij een grote groep Vlamingen gaapt nu een brede kloof. Uit de burgerbevraging bij meer dan 10.000 Vlamingen in de aanloop naar het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen klonk het in 2011 nog bijna eensgezind: de bebouwde oppervlakte mag niet toenemen en grote open ruimten moeten bewaard of gecreëerd worden. 86 procent van de Vlamingen gaf ook aan dat ze een goede bescherming van waardevolle landschappen belangrijk vinden. De praktijk is anders. Deze kloof wordt wellicht in stand gehouden door de sterke vervlechting van politiek en bedrijfsleven. Het onbespreekbare economische groeiparadigma blijft nauw verbonden met wat men eufemistisch het 'ontwikkelen' van de ruimte noemt - lees: aansnijden van de open ruimte. Helemaal te gek wordt het als men het natuurbehoud in Vlaanderen wil realiseren op zo weinig mogelijk oppervlakte en dit openlijk wil verkopen als 'zuinig ruimtegebruik'.

De ruimteboekhouding uit het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen wordt zowel door de landbouwsector als natuur- en milieuverenigingen als een te realiseren doelstelling vooropgesteld, maar is tegelijk een bron van conflicten tussen beide partijen. Moet de ruimteboekhouding in het nieuwe Beleidsplan Ruimte Vlaanderen behouden blijven?

Niet zozeer het bestaan van een ruimtebalans in het RSV is de bron van moeilijkheden tussen de landbouw en natuur- en milieuverenigingen maar veeleer de hierboven geschetste analyse. En ja, de ruimteboekhouding moet behouden blijven tot de daadwerkelijke uitvoering er is, zonder dat de spelregels onderweg worden gewijzigd. Daarnaast - en dat hoeft niet strijdig te zijn met wrijvingen tussen de openruimte-

functies landbouw en natuur - hebben deze partijen er alle belang bij om een sterk bondgenootschap te smeden voor het behoud van open ruimte. Hier wordt aan gewerkt.

Hoe je het ook wendt of keert, de omvang en de beschikbaarheid van open ruimte is en blijft de hoeksteen, zowel voor de landbouw, het natuurbehoud als de landschapskwaliteit. Cruciaal in zo'n bondgenootschap is dat je elkaar niet

enkel tolereert maar ook de ambitie hebt om elkaars doelstellingen te helpen realiseren. Voorwaarde hiertoe is dat je het minstens eens bent over de richting die de landbouwsector en het natuurbehoud willen of kunnen uitgaan in dit verstedelijkte Vlaanderen. En daar wringt vooralsnog het schoentje.